

E OOST ZEE

СТАНІСЛАВ

ЄЖИ

ЛЄЦ

НОВІ

НЕЗАЧІСАНІ

ДУМКИ

LWOW
Lemburg
Leopolis

*нові незачісані думки
myśli nieuczesane nowe*

Wydawnictwo Ukraińskie za granicą „U Szczytu” publikuje niniejszym wybór z „Myśli nieuczesane nowe” Stanisława Jerzego Leca (za publikacją Wydawnictwa Literackiego, Kraków, 1964). Na język ukraiński przetłumaczył Igor Jerzy Kostecki.

“On the Mountain”, Ukrainian publishers in the Western World, present a selection from Stanislaw Jerzy Lec’s “New Uncombed Thoughts” (published in Poland, 1964) in the Ukrainian translation of and with an introduction by Eaghor G. Kostetzky.

200 copies

Druck: Buchdruckerei und Verlag “Biblos” G.m.b.H., München 13, Hess-Str. 50 52

Printed in Germany

СТАНІСЛАВ ЄЖИ ЛЕЦ

**НОВІ
незачісані
ДУМКИ**

вибір

у перекладі та з передмовою

ігоря костецького

серія «для всіх»

Мюнхен 1965

від перекладача

З афоризмів автор став відомий у всьому світі. Але сам Станіслав Єжи Лец розглядає себе не як афориста, а як лірика. І я теж розглядаю його як лірика.

Це потребує пояснення.

Ті, хто знали Леца перед війною, знали його тільки як поета. Таким знали його й численні українські друзі, зокрема — його одноліток Богдан Ігор Антонич, який саме тепер на Україні переживає посмертне відродження. (Лец народився у Львові р. 1909, був і залишився приятелем українців, і серед його численних перекладів є й переклади з нашої мови.) Ім'я він зробив собі спершу просто віршами, а потім підсилив його віршами сатиричними. Поетом вважали його тому, що все це, включно з короткими епіграмами, було римоване:

Нащо взяв її він гвалтом?

Міг спокійно взяти автом.

Якщо з'являлись білі вірші, то вони були однак метричні. Якщо метр розбивався верлібром і навіть переходив у парляндю, то воно все-одно було якось ритмізовано. І тому Леца вважали за поета.

Але ось у міжчасі (1957) з'явилися «Незачисані думки». Вони прославили автора далеко поза Польщею. Вони не мали рим, не мали метру, не мали й ритму. І тому автора тут узяти за прозаїка.

Тим часом, яка несправедливість! Лец, авжеж, так само й прозаїк. У нього є оповідання «Маленькі міти». Та чи справді ж факт, що щось поділено на приблизно рівномірні відтинки, між якими, проказуючи, роблять довші, ніж звичайно, павзи, — править уже самий із себе за ознаку поезії? Чи справді словесні твори, де такої рівномірності нема, неодмінно належать до прози? Коли від одного приятеля з Варшави я одержав видану 1961 Лецову збірку «До Авеля та Кайна» і читав у ній такі, приміром, речі:

Муза немилосердна,
як геть усі самодержці:
графоман, що вмирає,
даремно жде її уст —

я, хоч для даного випадку й переклав це з межевим дотриманням метру, читавши, на метр звернув найменше уваги. Мене цікавило

щось цілковито інакше. Мене цікавило, яких меж досконалости можна досягнути на тих засадах, що їх я намагався прознати у своїх «сирових сонетах», якщо справа потрапить до рук остаточного майстра.

Інтимність взаємин поезії та прози простежується тим точніше, чим точніше окреслюється істота кожного з обох жанрів. Юнацька поема Гоголя зазнала поразки, тому що у прямому, звичайному розумінні Гоголь віршував таки погано. Але не у звичайному, а в істотному розумінні з Гоголя був великий поет. Він знав це і тому твір свого життя назвав не романом, не повістю, а поемою. І вона — будь-що-будь поема. Хоча б із-за одного тільки місця, хоча б із-за одного тільки вміння спинити раптом оповідний вир, нашарування анекдотів з життя та діяльності «типів» і переключити все діло на безрух чистого словесного виразу — із-за того місця наприкінці одинадцятого розділу, наприкінці першої частини, яке починається з слів: Який руський не кохається у прудкій їзді . . .

«Честь і слава», здобути «честь і славу» — це був шаблон князівської доби, газетне гасло середньовіччя. А от у «Слові о полку» вояки Всеволодові діють, ищучи себе чти, а князю славѣ. І оте геніяльне «а» — щирий поетичний подвиг. Найпростішим робом розділяє воно обидва члени так, що кожен з них набуває самостійної ваги. Не втрачаючи й далі свого абстрактного підложжя (бо як, дійсно, уявити собі наочно «честь» і «славу!»), вони дістають нову намацальність, відчуються як живі предмети.

Це намацальність поетична. Вона не має нічого спільного з зоровою асоціацією. Вона впливає виразно, вичутно, реально, але впливає поза оптикою. Поезія це позаоптичне мистецтво.

З такого погляду прошу порівняти з Лецової збірки «Оголошення про втечу» року 1963:

Моя кров припливла іздалека
кровобігом світу
кровоспадами часу
морями крові
прорвала греблі
і далі пливе в мене у жилах
докіль?

І ще з найновішої збірки (1964) «Поеми, готові до скожу»:

Чи з мене
не добра людина?
Видушую
з затиснутого кулака
з кривавої трагедії
цих кілька краплинок
сміху

В яких
мусить відбитись
вранішня зірка
щоб стало відомо
чи світає.

Отже, що таке Лецові афоризми?

Проза виростає з події, це поширена до берегів буденности казка. Якщо в ній присутній опис, то це тільки тому, що подія потребує куліс. Якщо проза врешті решт розсепарувалася на ці два гатунки, оповідну та описову, то це лише свідчить про прагнення до спеціалізованої перфекції у спорядженні цих лаштунків, на тлі яких відбувається людський чин. Проза це метонімія, зорове слово, яке дає нам змогу бачити вчинок, вираз обличчя, позу, інтер'єр, пейзаж. Проза це динаміка.

У поезії теж має місце подія. Але єдине, що в ній по-справжньому відбувається, це перетворення слів. Діє, бореться, пересувається, мандрує сама семантика, усякий інакший рух тут необов'язковий. Може бути поезія без строф, без рим, без співзвуків, без віршованих розмірів, але не може бути поезії без того великого закону контексту, який дає змогу слову стати незалежною річчю. Коли цей закон чинний, коли ситуація слів виростає з нього, то тоді поезії повнотою забезпечена її суверенність, навіть якщо вона бере на себе додаткове завдання про щось оповідати (епос! баллада!). Бо сама з себе поезія це увільнена від ужиткових кольорів метафора, абсолютна свобода слова на пункті нуля. Поезія це статика.

І якщо, стиснувши прозовий твір до його найщільнішого стану, ми дистанемо його ембріон — казку, то, проробивши подібну операцію з ділом поетичним, ми доторкнемося до його зерна у вигляді — приказки. І приказка це й є афоризм.

Тим то, при всій своїй легендарності, Лець постать не казкова, а приказкова.

Авжеж, біографія його бурхлива. З ним багато сталося на житті. Він був бійцем, утікачем і так далі. Він один з тих рідкісно щасливих поетів, які спромагаються найскладніші речі відразу ж при їх постанові робити популярними серед найширших людських мас. А таке зобов'язує. І якщо сам він у короткій автобіографічній нотатці 1959 твердить, мовляв, власний життєпис людини, вигаданий нею самою, автентичний, — то поготів автентичним буде все, що про нього вигадується вже тепер і що з бігом дальших років і сторіч дедалі вигадуватиметься іншими.

Народна фігура вічна і через те анахроністична. Мулла Насреддін і Уленшпігелъ прив'язуються до певних епох лише умовно. Насправді їх зовсім легко уявити собі за всіх часів, за яких існують ситуації для їхнього діяння. Я переконаний, що по певних сторіччях, потрібних для того, щоб час перетворився з площини у спіраль,

про Леца, правдомовця й тираноборця, оповідатимуть, мовляв, він кидав свої обвинувачення в вічі графові Паскевичеві, придушувачеві поляків, який жив сто років перед Лецом. Або, навпаки, когось іншому, подібному, хто житиме сто років після нього, — якщо такий ще колинебудь буде взагалі можливий.

І все таки Лец перейде в історію не як учасник ситуацій, а як автор сентенцій. Це триваліше, тому що сентенція будується не на зміненому часі, вона будується взагалі поза часом. Лец — поет.

Різницю між поезією та прозою треба знати обов'язково. Лише знавши, можна думати про «релятив». Бо неможливо змішувати щось із чимсь, не мавши уявлення про структуру складових частин.

Сам Лец, щоправда, наполягає, щоб у тому, що зветься лірикою у загальноприйнятому значенні, відчувався ритм. Він читає власні вірші без усякого натиску, павз не акцентує майже зовсім, проте в його авторському читанні співвідношення довгих та коротких одиниць і виразу, так би мовити, підбудівну передишку між певними частинами чути несхибно. І він хоче, щоб так само було й у перекладах його поезій.

Я, який маю стосунок до перекладання його віршів по-німецькому, дбаю про те, щоб воно так було, хоч і не певен, чи воно потрібне. Може, колись буду певен того. Може, тоді, коли поетичні часи настільки стабілізуються, що всі, через особливе об'явлення, відчують знову потребу не тільки будувати вірш, виходивши з його ества, а й рецитувати його, протяжно проказувати. В усякому разі, ось моя чесна спроба пересадити на нашу мову один із класичних чотиривіршів у збірці «Оголошення про втечу», витриманих у тому судьбоносному польському силлабі, що відповідає шестистоповим ямба-олександринам тонічної поезії:

По кривині земній наш кругообіг сей,
Ітака — прикінці зворотних одиссей.
Та змінюється час: ність грек, нема й поляка,
Не сей вже Одиссей, і не така Ітака.

Тим часом, однак, ось позасумнівні поезії без ритму — афоризми.

У них говориться про все на світі. Тут, на Заході, в них охоче вичують відлуння ересей і фрондерства. Бажання вичувати це диктується не вимогою правди, а спрагою сенсації. Але вдома, у Польщі, давно вже зрозуміли, в чому справа. Лец імпровізує свої афоризми у численних кафе, переходивши протягом дня з одного у друге. Їх друкують численні часописи, негайно, гронами по шість-сім. Другого дня вони стають відомі в усій країні. Щоб що? Щоб нічого. Як у кожній літературній нації, в поляків поезія твориться для того, щоб творитися. Щоб бути.

Протест проти деспотії, проти тоталітарних звичаїв? Викпивання людської глупоти? Але це тільки перший шар. За ним відкривається наступний, ширший, осяжніший, за тим — ще наступний:

Ну, ось, ти пробив головою мур. А що робитимеш у сусідній камері?

Щоправда, певні можливості ще залишаються:

Трудно поширювати обрії? А косим оком?

Та з певного часу всі ми знаємо, що косина, обвід кола, побільшуючися, перетворюється на пряму лінію. А то вже така пряма лінія, що у ній і справді не знати, чи вона прикінцево пряма, а чи тільки започатковує нову, наступну кривину. І тому:

Либонь з мене майстер ситуаційного гумору без виходу.

Ситуація і гетьо драматична:

Світ не існує, він тільки щохвилини створюється. Враження тягlosti виникає тому, що бракує винаходу.

Або, навпаки:

Переконаний, що таємниці буття багаторазово змінювалися від тієї хвилини, коли їх зашифровано.

Ця неритмізована поезія створюється для того, щоб створювалась і не переставала бути людська мудрість:

І як тут не бути оптимістом. Мої вороги виявилися — принаймні досі — саме такими свинями, як я й передбачав.

І щоб були люди на землі:

Люблю читати життя деяких святих від кінця. В мені тоді повновлюється віра, що хтось може знову стати людиною.

Якщо це коло справді безвихідне, то радість становлення в ньому забезпечена в усякому разі безконечністю самого становлення. Воно ніколи не спиняється у самовдосконаленні:

Загубив зошит із своїми недрукованими «Думками». Може, з часом і згадаю, та, леле — наскільки ж вони будуть дозріліші!

Я спитав Леца, як це взагалі можливо... Але я висловлююся тут неточно. Я спитав його грубіше: як він витримує власний геній? Він відповів щось у тому дусі, як це зафіксовано в надрукованому афоризмі:

У мене є думки, що їх я навіть собі не виявляю. Ви знаєте їх усі.

І це, звичайно, свята правда.

Але кожен барон, крім усього, має і власну фантазію. (Лець справді барон, він носить цей титул. Дійсне його прізвище інакше.) Лецьові

за особливу фантазію править старий цісарський Відень. У цитованій мінютюрній автобіографії 1959 він написав так:

Перед тим як народитись, я був настільки передбачливий, що запитав:

— Хто під теперішню пору володарює?

— Франц-Йосиф I.

Тоді я насмілювався прийти на світ, легковажно забувши запитати: — А скільки ж рочків нараховує монарх? — Нараховував він їх на той час сімдесят дев'ять.

Що сталося потім, знаєте добре самі.

А сталося те, що по двох світових війнах з усіма їхніми додатками ми вдвох із ним пішли у Відні фотографуватися. Сталося це так.

Подію врочистого вручення мені нових незачісаних думок не можна було лишити без того, щоб не зафіксувати її на світлоплені. Буличного світляра поблизу не було, і ми вирушили шукати ательє. Нам вказали одне. О, що то було за ательє! Треба було йти довго вгору всіма можливими сходами, і ательє перебувало під самим небом. Усе гралося мов у театрі абсурду. Нас вели нескінченними коридорами. Наприкінці одного з них за столом стояла власниця. Наприкінці другого — власник. Обоє було ледве видно за їхніми столами, бо обое були зігнуті у три дуги, обое були ветхі дещемі. Нас посадовили на щось на зразок подвійного трону. Сказали, як треба тримати голови, який робити вираз обличчя. Сказали сидіти нерухомо. Здається, навіть сказали, що ось зараз з об'єктиву вилетить пташка. Порядкувала усім власниця, власник був на послугах. Проминуло, наскільки пригадую, півгодини. Тоді вони обидва пішли у сусідню кімнату і звідти удвох принесли негативну платівку. Тоді вони її вклали в апарат.

Фота мали вислати на мою адресу післяплатою. Оскільки їх аж до миті, коли пишуться ці рядки, ще нема, я з кожним днем зміцнююсь у переконанні, що ми побували у царстві тіней.*) Я невioxваний, отож тоді, під час фотографування, не витримав і почав сміятися. Лец сказав, щоб я не сміявся. Він сказав, щоб я не сміявся, бо, мовляв, процедура від того може ще більше затягнутись.

Але я думаю, що він заборонив мені сміятися ось чому. Він просто боявся, що сміх передчасно порве навушнічка видива. Йшлося про те, щоб затримати бодай на мить клаптик того Відня, який був і який уже не існує.

I. K.

*) Коли вже ця книжка перебувала в друку, фотографії — проти всякої логіки — таки надійшли. Обличчя на них напрочуд схожі.

нові незачісані думки

- * Vox populi vox Dei ex machina.*) ✓
- * Світ без психопатів? Він був би ненормальний. ✓
- * Багато речей не виникло з-за неможливості їх назвати. ✓
- * Пам'ятайте, ціна, якою треба платити за свободу, знижується, коли зростає попит.
- * Руйнуймо Бастілії ще перед тим, як їх збудують.
- * Є люди глибоко віруючі. Вони чекають на єдине: на релігію.
- * Площина порозуміння — ідеальне поле бою.
- * Чи людина досягне колинебудь такого морального рівня, що створить для кочовників рухомі в'язниці?
- * Непроминальні вартості не мають, на жаль, терміну здійснення.
- * «Думки звільнені від сплати мита»? Авжеж, коли вони не переступають кордонів.
- * Дійсність можна змінити, фікцію треба вигадувати наново.
- * Як упізнають свободу ті, хто її ніколи не зазнали? Адже вони можуть запідозрити в ній ще одну маску тирана.

*) Комбінація двох відомих речень. Достотно: «Голос народу — голос Бога з машини.»

*

Йти все життя послідовно до мети можна тоді, коли вона постійно відсувається.

*

Існує ідеальний світ брехні, де все правдиве.

*

Мистецтво, яке виходить із чотирьох приватних стін, потрапляє часом між чотири мури.

*

Що ж із тих широких обріів! Найчастіше їх можна відкрити лише у найвужчій колі.

*

Тріумф людинознавства — акти тайної поліції.

*

«Падай — вставай» це ледве тільки час рекрута. «Згинь — воскресни» — оце щойно життя.

*

Поліційна палиця також дороговказ.

*

Великий актор, власне, завдяки гримові, перуці або штучному носові дістає власне обличчя.

*

Валаамова ослиця промовила людським голосом. Чи не могли б деякі актори піти за її прикладом?

*

Шекспір може не був Шекспіром. Х ним не є напевно.

*

Гамлет повинен би вже стати Крезом. Хто бо від віків не докинув своїх трьох грошів до його монологу!

*

Кожен глядач приносить до театру свою власну акустику.

*

Сила мистецтва: його героєм може бути боягуз.

*

Часто фарс дійсности може передати на кону тільки трагедія.

*

Як часто ми граємо комедію без надії на оплески.

*

Не штука було народитися грецькій трагедії — при такому нескромному супроти чужих таємниць хоріві.

*

Плагіатори сплять спокійно. Муза — жінка, вона рідко виявляє, хто був першим.

*

Скільки ж знаменитих трагедій один-єдиний оплеск перетворив би на комедію!

*

Стережіться тем, від яких не можна втекти!

*

Питання Гамлета в кожній країні звучить інакше.

*

З геніяльної думки можна усунути всі слова.

*

Найбільші витвори геніяльних творців уміщуються в серці однієї людини. П'ескам же партачів занадто мало місця на велетенських сценах.

*

Хвилина спізнання своєї неталановитости це зблиск генія.

*

Дивна річ: «філософії розпачу» бояться найбільше оптимісти.

*

Натуралізм у деяких театрах надзвичайний! Навіть онучі чути зо сцени. Тільки люди не справжні.

*

Опера не використала своїх можливостей. Таж нема такої глупоти, якої не можна було б виспівати.

*

Хто пережив трагедію, той не був її героєм.

*

Інкони здається, що справи богів та людей перебувають у руках когось третього.

*

Два чорні характери, а якого відмінного кольору!

*

Є письменники, неперекладні чужими мовами. Цих можна спокійно пропагувати закордоном.

*

Оце мені п'еса! Стільки постатей на кону розпоряджають матеріалом для думання про те, що автор не має нічого сказати.

*

Заголовок: Шість осіб утікають від автора.

*
Будь реалістом: не говори правди.
*
Людина у власному житті грає мало що маленький епізод.
*
Трагізм доби передає її сміх.
*
Побили його камінням (пам'ятником).
*
З Сократами брудершафти п'ються цикутою.
*
Інші все осмішили, а я незаслужено пожинаю лаври сатирика.
*
Існують п'єси настільки слабкі, що вони неспроможні самі зійти зо сцени.
*
Влада частіше переходила з рук до рук, ніж з голови до голови.
*
А може б, так влаштувати змагання двох Гамлетів — котрий має бути, а котрий не бути?
*
Уважно спостерігаю цього письменника, від Гомера почавши.
*
Може, утвориться п'єса, яка без слів і навіть без жестів, а тільки самим спогляданням дасть зрозуміти переживання народу.
*
Люди, зауважив я, люблять такі думки, які не змушують думати.
*
Те, що один поет говорить про другого поета, можна сказати, не буди жодним.
*
Безсмертний письменник умирає у своїх епігонах.
*
Шедевр зрозуміє навіть дурень. Але як же інакше зрозуміє!
*
Увінчуймо чола тільки тим, хто їх мають.
*
І на початку деяких пісень стояв замість скрипкового ключа — параграф.
*
Нема нових напрямів, є один-єдиний: від людини до людини.
*
Коли слово стає плоттю, воно перестає бути літературою.

*
Либонь з мене майстер ситуаційного гумору без виходу.

*
Письменник, який себе не поглиблює, завжди утримується на поверхні.

*
Хто знайшов відгомін, той повторюється.

*
Художник, який не портретував каліку-володаря у вигляді героя, не був реалістом.

*
Мистецтво, щоб стати реалістичним, мусіло перед тим деформувати людину.

*
Чи мислення це суспільна функція, а чи функція мозку?

*
Геть з дороги Справедливости! Вона сліпа.

*
Наближаючись до правди, ми віддалюємося від дійсности.

*
Звичайно ар'єрґард колишнього аванґарду править за аванґард нового ар'єрґарду.

*
Я маю почуття, ніби весь час граю драматичні епізоди в якомусь великому фарсі.

*
Ах, якби ж то ми могли бачити життя, а не ситуації!

*
Про нього говорили з відтинком захвату: «Він доганяє геніїв!» Я запитав, занепокоєний: «З якою метою?»

*
Кожна мова повинна за даної хвилини створювати такі каламбури, які потрібні їй народові.

*
З їхніх слів довідується, що саме вони хотіли промовчати.

*
Як приємно згадується час, за якого згадувалося.

*
З боягузтва він переховував свої думки в чужих головах.

*
Не богохульствуй, якщо не віриш!

*
Відкрито вже все, тільки в ділянці банальности ще цілинна земля.

*
Чи можна насильно творити геніяльні речі? Так, треба тільки ті сили мати.

*
Усі люди актори — звідки ж узяти для них репертуар?

*
Деякі шаблі кар'єри провадять на шибеницю.

*
І вічність колись була триваліша.

*
Брак хисту він наздолужує браком характеру.

*
Люди мають спізнений рефлекс. До них звичайно доходить щойно в наступних поколіннях.

*
Поети мов діти: коли сідають до столу, то ногами не досягають землі.

*
Свобода відзначається збоченням, вона віддається своїм супротивникам.

*
Резонанс? Треба поцілити властиву людину у властиве місце.

*
Коли подумаю, що у гермафродиті, може, якраз відіграється драма Ромео та Джульєтти, я тремчу, щоб цієї ситуації не підглянули молоді драматурги.

*
Коли падають голови, не схиляй своєї.

*
У ньому велетенська пустака, по береги виповнена ерудицією.

*
Коли людство має щастя, злочин сублимується у мистецтві.

*
Поет дивиться на свої слова з підозрою: котре з них оздоблюватиме його нагробок?

*
Гадаєте, цей автор мало зробив? Він обнизив загальний рівень.

*
І проллята кров ще б'ється. Пульсом епохи.

*
Кидай перший каменем, бо інакше тебе назвуть епігоном.

*

Час уродив геніїв. Сподіваймося, що кілька буде здібних.

*

Воскреснути без згоди вбивць — сміливість!

*

Будь уважний: коли слава кидає на тебе сяйво, твої вороги мають перевагу — вони чигають у тіні.

*

Там, де всі співають на одну ноту, слова не мають значення.

*

Іноді гуморист впадає в депресію: не спробається бути смішнішим, ніж патос інших.

*

Смаком критика Х можна керуватись як бусоллю. Він ідеально поганий.

*

Я тримав щастя за хвіст. Воно вирвалося, залишивши мені в руці перо — те, яким я пишу.

*

Злочин — муза проповідників та моралістів.

*

Слабка пам'ять поколінь утривалила легенди.

*

На людську пам'ять не можна розраховувати. На жаль, так само й на непам'ять.

*

Мрія невільників: торг, де можна б собі купувати панів.

*

Ніхто не є аж такий дурний, щоб від часу до часу не вдавати з себе дурного.

*

Я бачив наслідки, які щороку породжували нову причину.

*

І свині часом глузливо рожають на адресу пастуха: «свинопас»!

*

Родинне коло не утворюється циркулем.

*

Прогрес: наші пращури ходили у звірячих шкурах, а нам уже й у людській незатишно.

*

За скільки голосів рахується в голосуванні голос історії?

*

Став крапку під знак запитання!

*

Не вірте байкам! Вони були правдиві.

*

Я торкнувся Венери Мілоської. «Тримай руки при собі!» — сказала вона. Комплекс.

*

Мої вороги сіють вістки, мовляв, з мене запеклий індивідуаліст, ворог будь-якої взаємодії.

Уже малим хлопцем я носив на моряцькій шапчині стьожку з золотим написом: «*Viribus unitis!*»*) То була улюблена максима Франца-Йосифа I.

*

Я ніколи не вкоротив би собі віку. Вірю в людину — завжди знайшовся б послужливий убивця.

*

Юди теж навчилися носити хрести.

*

І злодії іноді ходять в ореолі. Аж ніяк не краденому.

*

Перша людина не почувала себе самотньою. Адже вона не вмiла рахувати.

*

Викрут людожерів: «людина це скотина».

*

За небезпечних часів не входь у себе, там тебе найлегше знайдуть.

*

Якби те, що б'ється в нас, було серцем, воно не вмирало б, аби нас тим убити.

*

Скільки солов'їв повинен ковтнути хижий птах, щоб почати співати?

*

Не всі фенікси, що постають із попелу, зізнаються в своєму минулому.

*

Бідний, хто не бачить зірок без того, щоб його не вдарили в зуби.

*

Чи пожертий місіонер повинен уважати свою місію за виконану?

*) «Об'єднаними силами!»

*

Будьмо людьми хоча б доти, поки наука не відкриє, що ми щось інакше.

*

Дуже мало людей передбачало у ХІХ сторіччі, що по ньому настане сторіччя ХХ.

*

І що ж ти на те, Фізико? Похолодіння стосунків між людьми виникає наслідком тертя між ними.

* . . .

Коли ти на щиті, маєш викрут: неможливо йти далі.

*

Кайдани не люблять приковувати уваги.

Одвічна мрія ката: комплімент приреченого за якість екзекуції.

*

Щоб бути собою, треба бути кимсь.

*

Глупоти даної доби для науки наступних так само цінні, як і її мудрості.

*

Хто по смерті не спостерігає жодної різниці, той не варт був народитися.

*

Хто вмирає з захвату, нехай обороняється від воскресіння.

*

З тривоги народу рідко народжується боягуз.

*

Маймо надію, що література найнижчого лету стане колись елітарною. Для вузького кола останніх чвертьінтелігентів.

*

Коли помилки будуть рідші, вони будуть більш вартісні.

*

«Не вір» — шепоче тобі сатана. «Вір!» — суфлює тобі янгол. Або часом навпаки.

*

Ця тиха пиха в людині: смерть, мовляв, обороняється від нас, але кінець кінцем піддається.

*

Скільки ж то людей подорожує поза власні обрії!

*

І маятник іде з часом.

- *
Люблю людину. Ніколи б не був її створив.
- *
Пам'ятай, якщо твою позицію неможливо оборонити, все таки ти можеш її здобути.
- *
Справжній вибранець не має вибору.
- *
Не дзвони ключами до таємниць!
- *
Живи сучасно, якщо не можеш перекласти того на інший час.
- *
Він приніс Глупоту до майстра: «Чи пощастить переробити це на Мудрість?» Майстер сказав: «Ще зостанеться решта».
- *
Світ аж ніяк не божевільний, хоч він і не для нормальних людей. Він для людей нормалізованих.
- *
Навіть у лабіринтах висять уже написи: «Блукати заборонено!»
- *
Завжди коли ідеї бездомні, вони знаходять притулок у людині.
- *
Є часи, коли філософ може сказати на ложі смерті: «На щастя, мене не зрозуміли!»
- *
Він мав чисте сумління. Невживане.
- *
Коли ми докопаємося до глибших археологічних шарів, то, може, знайдемо сліди великої культури, яка існувала перед створенням людини.
- *
Техніка дійде до такої досконалости, що людина буде спроможна обходитися без себе.
- *
Якщо з тебе півголовак у громаді, не хвилюйся: напевно знайдеться другий.
- *
Божеволіють лише люди здорових почуттів.
- *
Вправляйся у мнемотехніці. Вона інколи допоможе тобі пам'ятати, що ти живеш.

*

Вистачить віддатись ілюзії, щоб відчутти реальні наслідки.

*

Правду тримають під ключем як найдорожчий скарб саме ті, які її найменше цінують.

*

Людське невігластво не відстає від науки. Одночасно з нею здобуває воно ті самі цілинні обшири генія.

*

Часом щось криється за чимсь, перед чим криємося ми.

*

За провини батьків часто бувають нагороджені щойно сини.

Багато хто промовчують у життєписах своє неіснування.

*

Брехня анічим не відрізняється від правди крім того, що вона не є правдою.

*

Коли, піддававшись ворогам, вони піднесли руки догори, то видалися такими грізними, що ті просто чкурнули.

*

Декому до щастя бракує справді тільки щастя.

*

Злочинці йшли з транспарантами: «Не мучте сумління. Дайте їм спокійно спати!»

Чим пізніше малпи стали б людьми, тим більше заощадили б вони людської крові.

*

Я говорю такі старі речі, що людськість їх уже не пам'ятає.

*

Пігмеям треба низько кланятись.

*

Блазень мав у владарів виняткові права. Не могли йому забезпечити їх лише ті, хто не почували себе владарями.

*

Чи продукція думки встигатиме за природним приростом?

*

Не уявляю собі кінця світу перед перемогою правди.

*

Щоб дійти до джерела, треба плисти проти течії.

*

Чому люди більш не людожери? Ну, в якийсь прогрес людської кухні треба ж таки вірити.

*

Навіть аж ніяк не складені люди розкладаються.

*

Народ може мати одну душу, одне серце, одні груди, що їх він наражає на небезпеку, але біда, коли він має тільки один мозок.

*

Пам'ятайте, людина не має вибору, мусить бути людиною.

*

Треба пройти крізь життя, гідно примруживши око і даючи тим свідоцтво якомусь незнаному Великому Деміюргові, що ми зрозуміли капітальний жарт.

*

Хто бачить уві сні владу, нехай не хропе голосно.

*

Деформують нас формули.

*

Не хвилюйтесь! І деяким гомункулам можна буде сказати: «ти, сякий-такий сину!»

*

Людина складається з заліза. Тому вона іноді не відчуває кайданів як чужородного тіла.

*

Традиція — спадкостійна шляхетність плагіату.

*

Даремно мріють маріонетки про монолог Гамлета.

*

Дехто бачить правим і лівим оком точнісінько те саме. І гадає, що це об'єктивізм.

*

Дороговкази можуть зробити з шосе лабіринт.

*

Ну й сміятимуся ж, коли не пощастить знищити світ перед його кінцем.

*

У своїх словах заключив цілу епоху. Мова про поета? Ні, про суддю.

*

І Месії чекають нетерпляче на свій прихід.

*

Світ не існує, він тільки щохвилини створюється. Враження тягlosti виникає тому, що бракує винаходу.

*

Він був сумлінням свого часу, який не мав сумління.

Справжній блазень не може висміювати справжнього блазня. Один з них мусить бути несправжнім.

*

Ось охоронець закону: він стереже його так досконало, щоб ніхто не міг з нього скористуватися.

*

Орфей сходить у підземний світ не тільки, щоб шукати Еврідіку.

Безсоння — хвороба епох, за яких людям велять заплющувати очі на багато речей.

*

Нас усіх виліплено з однієї глини. Це часом створює небезпеку, що нас одних з другими вкинуть до єдиного тигля і виліплять третіх.

*

Табу, не зважаючи на те, що воно недоторканне, розмножується застрашливо.

*

Переконаний, що таємниці буття багаторазово змінювалися від тієї хвилини, коли їх зашифровано.

*

Відколи людина стала на задні ноги, вона не може повернутись до рівноваги.

*

Справжній мученик це той, що йому й у цьому титулі відмовляють.

*

Не погоджуюся з математикою. Вважаю, що сума нулів дає загрозливу лічбу.

*

Часами сатира повинна реконструювати те, що знищив патос.

*

Часом за міру великості править відстань від злочину.

*

Іноді кара тягне за собою провину.

*

Бог Янус мав два обличчя. Світовид потребував їх аж чотири, існували божища з іще більшою кількістю лиць. Про яку ж важку ситуацію тогочасного божистого суспільства свідчить це.

*

Чи повинно мистецтво бути зрозуміле? Авжеж, але тільки для адресатів.

*

Рівноуправнення за часів безправства — це також щось!

*

Позитивна сатира це та, на якій можна поставити хрест.

*

Люди народжуються на суспільне замовлення з приватної ініціативи.

*

Наші дні пораховано — статистиками.

*

Він мав барвисте життя. Зміняв прапори.

*

Деякі тла не терплять нічого перед собою.

*

Коли ми залюднимо пустелі, зникнуть оази.

*

Якби ж то мати стільки слухачів, скільки підслухувачів!

*

Визнання «світ прекрасний» жадають від мене звичайно ті, хто мені його обридиди.

*

Пророкові можна помилятись. Але не щодо терміну, коли він перестане пророкувати.

*

Трудно поширювати обрії? А косим оком?

*

Не кожна людина, яка знає занадто багато, знає про те.

*

Література факту? Деякі факти не бажають її.

*

Дія наздоганяє думку. Біда, коли її переганяє.

*

Вірю в кінець органічного життя на землі, але організаційного — ніколи.

*

Нещодавно я проходив повз склад з дошками. Собака, що стеріг їх, брехав на мене. Вірю: людство дійде колись такої досконалости, що собака докладно знатиме вартість матеріялів, в імені яких він гавкає.

*

Усе має двостатеві властивості. Навіть подружжя.

Ніколи не піддавайся розпачеві — він не дотримує обітниць.

*

В історії рахуються і недоконані факти.

*

Сміливець: їсть з руки тирана.

Був вірним прапороносцем. Коли тримав древко прапору, то не давав собі нічим відвернути увагу, навіть зміною кольорів.

*

На чий кошт живуть люди в чужих спогадах?

*

Коли народжується песимізм? Коли стикаються два відмінних оптимізми.

*

Надто велика була турбота Ноя про рід людський. Узяв по парі з кожного гатунку.

*

Світ либонь конусоподібний. Найбільше в ньому — дно.

*

Найчастіше втрачають свободу ті, хто її прагнуть.

Напочатку було Слово. Щойно потім виникла Мовчанка.

*

Донос: *Ессе homo!*

*

Кий має два кінці, не будь на жодному.

*

Я настільки повний оптимізму, що не вміститься більш ані крихти.

*

«Мийте вуха!» Ануж проб'є година.

*

Люблю читати житія деяких святих від кінця. В мені тоді поновлюється віра, що хтось може знову стати людиною.

*

Могло бути гірше. Твій ворог міг стати твоїм приятелем.

*

Боюся завжди тих, які жадають керівництва душами. Що вони зроблять з тілами?

*

Велика сила ніщоти: нічого їй не можна заподіяти.

*

Є такі, що неспроможні вбити людину. Вони повинні її спершу позбавити людського образу.

*

Підозрюю, що деякі володарі відрубали б підданцям руки, якби не потребували їх бодай для оплесків.

*

Коли сказати «нема святих», то ображаються навіть атеїсти.

*

І виміри всесвіту стануть військовою таємницею.

*

Чи має право людина вважатися за автора непроханих думок?

*

Не можна схилити голову тому, хто носить терновий вінець — він упаде з нього.

*

Здійснюються наші найсміливіші мрії. Пора на несміливі.

*

Деякі думки приходять до голови під ескортом.

*

Нібито — чув я — мене має цікавити мораль політики. Господи! Чи ж я містик?

*

Важко ходити з піднесеним чолом і не задирати носа.

*

Це був чоловік прогресивно-релігійний. Він погоджувався, що людина походить від малп, але — від малп з Ноевого ковчегу.

*

Не провокуйте кретина, щоб він написав шедевр. Ануж йому це пощастить!

Філософи, не винаходьте каменя мудрости. Вам його прив'яжуть до шиї!

*

Черепаха мусить бути аж така тверда, бо вона аж така м'яка.

*

Півголови та чвертьінтелігенти не люблять пів- і чвертьтонів.

*

Люди перебувають у руках речознавців!

*

Боязливий сатирик створює тільки один дотеп — себе.

*

Життя змушує людину до багатьох добровільних вчинків.

*

І тиран не користується з свободи переконань.

*

Важко пізнати, хто пливе за течією добровільно.

*

Нарцис-содоміт: кохає тварину в собі!

*

Дечий заклик «не вбиваймо одні одних» буває погано збагнений. Вони жадають тільки для себе виключного права вбивати.

*

Не зважаючи на те, що їхні шляхи розійшлися, вони йшли разом і далі — як вартовий і ескортований.

*

Вони гордо носили на грудях картки з ціною, що за неї купити їх не можна.

*

І як тут не бути оптимістом. Мої вороги виявилися — принаймні досі — саме такими свинями, як я й передбачав.

*

«Я поет завтрішнього дня!» сказав він. «Поговоримо про те після-завтра», відповів я.

*

Вовки либонь шляхетніші від овець. Вони з трудом уявляють собі життя без цих останніх, — а вівці? Шкода й говорити.

*

Що за підлабузники ті сатирики, які глузують з таких чеснот народу, що їх він не посідає.

*

Ну, ось, ти пробив головою мур. А що робитимеш у сусідній камері?

*

Що ж за добробут повинен панувати в такій державі, яка може дозволити собі те, щоб з половини населення організувати поліцію, а половину тримати на державному хлібі у в'язниці.

*

«Проспав епоху», говорено про нього. «Спокійно?» спитав я.

*

Анекдоти про божевільних, оповідані ними самими, мають занепокійливо тверезі пуанти.

*

Можна бути повним глибокої пошани до Бога, не віривши в нього.

*

Страшне дихання тієї епохи, якій його бракує.

*

Він хвалився, що походить бічною лінією від Авеля. Слушно. Він був потомком Каїна.

*

Хитрий тиран спричинює інфляцію, а, отже, й девальвацію Голготи.

*

Життя занадто важке, щоб надавати йому ваги.

*

Вірю в людській геній. Певен, що колись ми зможемо бути невидимі і що всі зможуть бачити те, що невидиме.

*

Ахіллесова п'ята часто ховається у чоботі тирана.

*

Трудно виникнути світам, на Початку яких стоять Слова, Слова, Слова.

*

Це майстер анекдоту! Він оповідав мені моє життя так, що я тремтів: ануж, коли скінчить оповідь, я перестану існувати.

*

Ті, хто мають ширші обрії, мають звичайно гірші перспективи.

*

Труд життя: навіть дурницю треба «зробити».

*

А, може, блискуче печерне малярство мусіло колись перейти у підпілля?

*

Не ображайся на вартового, який — коли ти йдеш убити тирана — пропустить тебе з поблажливим усміхом, гадаючи, що ти блазень.

*

Постукав би чоловік себе часом у лоба, так не знає коду.

*

Фідеїсти вірять у воскресіння, атеїсти у «*come back*».

*

Хто дає завжди сатирикам право метати громи? Панівне безправ'я.

*

Черговість, черговість! Довго перед тим, поки подумали про штучне створення людини, вміли її штучно вмертвлювати.

*

Каїни порозумнішали. Залишають знак на чолі Авеля.

*

Що людину розриває небо й пекло, то ще нічого. Але ось наприкінці небо хоче той кавалок, що його вирвало пекло, а пекло голодне на той шматок, який одержало небо.

*

Сумління народжується іноді з своїх згризот.

*

Думка безсмертна за умови, що її постійно породжують наново.

*

Підкинь власні мрії своїм ворогам. Може ж вони загинуть при їх здійснюванні.

*

Не належиться зрушуватися з мертвої точки коштом живих.

*

Чи мають ідеали принаймні ті, які їх відібрали в інших?

*

У підробленому банкноті, що його весь час беруть за справжній, повинен зродитися комплекс: не подивляють майстерности його підробки!

*

Глупота ніколи не переступає кордонів: де вона ступить, там її територія.

*

Біда живим владарям, що їм віддають честь, належну померлим.

*

Загубив зошит із своїми недрукованими «Думками». Може, з часом і згадаю, та, леле — наскільки ж вони будуть дозріліші!

*

Люди «угноєння історії»? Треба й тут якнайскоріше застосувати угноєння штучне.

*
«Не убий» було написано, на жаль, справа наліво, у напрямі серця.

*
Сердешна ця земля, всі наші тіні падають на неї.

*
Напис на пам'ятнику інколи звучать як оголошення про втечу.

*
Ще раз почати від початку! Тільки як перед тим закінчити?

*
Людина міра всіх речей — яка ж у тому вигода! Раз міряють ве-
летнем, раз пігмеєм.

*
Шкода, що Авель і Каїн не були сіямськими близнятами.

*
Пізанська вежа нахилена під кутом бачення туристів.

*
Ах, скільки ж то Атлантид бачити в політичних атласах!

*
Кат виступає звичайно у масці — справедливості.

*
Уже давно з золотого тельця зробилася дійна корова.

*
Часом брехня так пристає до правди, що трудно жити у тій
щілині між ними.

*
Є великі слова такої порожняви, що в них можна ув'язнювати
народи.

*
Будуймо Содоми! Коли матимемо їх тисячу, достараємося 10 000
справедливців.

*
Він високо ніс прапор: не хотів його бачити.

*
Посипав собі голову попелом своїх жертв.

*
Один чоловік мав на грудях витатуйоване обличчя жандарма.
Коли він дихав на повні груди, жандарм щирив кутні зуби.

*
Бідна людино, ти кажеш: «Після мене потоп!» — і всього лише
сіпаєш за ланцюжок резервуару.

*

Коли деспоти повертаються до терору, можна спати спокійно.
В тому жодного обману.

*

Вірю у прогрес: у винахід машини читати думки, яких не думано.

*

Інколи я перестаю вірити у блакить. Мені здається, що то просторинь, ідеально вкрита синцями.

*

Найважче підпалити пекло.

*

Я не вважаю, що власник однієї душі це «дрібний власник».

*

Хто зна, що б відкрив Колумб, якби на дорозі не стала Америка.

*

Якби ж то можна було народитися щойно після смерти ворогів!

*

Кого це життя не ошукало! Адже ж і тих, що їх породило на ганчір'ї, а винесло на висоти.

*

Я пишу самі принагідні твори: про життя.

*

Сатирик, який плює з вітром, обплювує власне обличчя.

*

Незнання закону не звільняє від відповідальності. Але знання — раз у раз.

*

Диявол підступний. Він може прийти попросту дияволом.

*

Взаємини з пігмеями деформують хребет.

*

Навіть коли рот затулений, питання залишається відкритим.

*

Дехто так любить патос, що погоджується вживати його з усяким текстом.

*

Я знав пожежників, що над їхнім ліжком висів Прометей, а не святий Фльоріян.

*

Я за скасування кари смертю. Але я й проти впровадження нагороди смертю.

*

Можливо, якінебудь майбутні Дарвіни виступлять з тезою, мовляв, високо розвинені істоти (до яких вони належатимуть) походять від людей. То буде чималий шок!

*

Хто ж винайде грамоту, щоб нею можна було порозумітися з неграмотним?

*

Від часу, як винайдено людину, її вдосконалюють виключно протезами.

*

Будь альтруїстом, шануй егоїзм інших!

*

О, якби якийсь Бог сказав: «Вірте мені!» а не: «Вірте в мене!»

*

Струсю, ти всадив голову в пісок піщаного годинника!

*

Пам'ятайте, що й невіра може бути чиймсь найсвятішим почуттям. Не пляміть її.

*

Либонь чудово жити у джунглях, де не володіє їх закон.

*

Якби я був знав тоді те, що знаю тепер, то не знав би того сьогодні.

*

Світ прекрасний! І це, властиво, таке сумне.

*

Люди дедалі наближаються одні до одних, світ перелюднюється.

*

Дехто пророкує мені швидкопроминальну актуальність. Вони гадають, що я пишу про них.

*

Я стану місцевим письменником. Обмежуся на нашому глобусі.

*

Не довіряйте людям. Вони здатні до великих речей.

*

Не зношу мізантропів, тим то уникаю людей.

*

Людина не самотня. Хтось же її таки пильнує.

*

Людина, що не має милосердя, повинна про нього благати.

*

Пишайтесь з багатобічності людини, але не подавайте її у фальшивому світлі.

*

Нехай туба не дивується, що обплывує її той, хто крізь неї щось виголошує.

«А все таки крутиться!» Але в який бік?

*

Вказівки напрямку не полегшують Хресного Шляху.

*

Боюсь янголів. Вони добрі, погоджуються бути дияволами.

*

Людина має ще ту перевагу над машиною, що вона вміє сама себе продати.

*

Нема повороту до печер! Нас надто багато.

*

Прагнеш крові? Стань блохою.

*

У мене є думки, що їх я навіть собі не виявляю. Ви знаєте їх усі.

*

Протягом усього життя людина пожирає сама себе, щоб не стати канібалом.

*

Довіряйте інтелігентності людей. Багато речей вони неспроможні зрозуміти.

*

Не прірва розділює, а різниця рівня.

*

Міцніє їхній капітал. Обростає нулями.

*

Той, хто безперервно топче закон, рідко коли стоїть міцно на ногах.

*

Сатирик накладає на себе руки притупленим вістрям власної сатири.

*

Правда інколи перемагає тоді, коли перестає нею бути.

*

Звідки взяти сміливості? Адже сміливці її не віддадуть.

*
Світ ніколи не може пробачити тим, які нічого не завинили.
*
Можна втратити обличчя, надавши його добі.
*
Коли на кров крапне трохи сліз — як же тоді рожево!
*
І республіками часом керують голі королі.
*
А от що й боягузи ніколи не бояться лежати на кладовищах героїв!
*
Кров подоланих часто змінює кольори переможця.

Усі кайдани світу утворюють один ланцюг.
*
Ах, якби найвищою державною гідністю була людська!
*
Дилетанти вбивають майстра в першому ж бою. Гей! Але якби він воскрес!
*
Прийняти лавр це значить зрадити розмір своєї голови.
*
Деякі національні трагедії не знають антрактів.
*
Догми гарантують прогрес. Інтерпретувати їх небезпечно, треба їх ламати.
*
Де копальні мудрости? Звичайно там, де її поховано.
*
Як же маліють пігмеї у побільшенні!
*
До суми власної мудрости обережно додавай чужу глупоту.
*
Люди без плями, стережіться! Вас легко впізнати.
*
Зловив себе кілька разів на тому, що крізь побільшувальне скло я шукав на глобусі себе.
*
«Правди нема!» — каже часом сама вона. З обережності.
*
Теміда сліпа. Чи вона не бачить своїх слуг?

*

Тільки дуже великі можуть дозволити супротивникам піднести голову.

*

«Мане текел» — чинне, хоч би й була помилка у правописі.

*

Кордони думки? Пошукай на мапі.

*

І зло хоче нас тільки ущасливити.

*

Його тортували. Шукали в ньому своїх думок.

*

Люди зростають, важко їм буде схватись.

*

Лжепророки самі виконують свої віщування.

*

Людожер не погорджує людиною.

*

Сатирики повинні гострити свій язик на камені мудрости.

*

Трудно сказати самому собі правду, коли її знаєш.

In the montage on the cover were used the author's photoportrait and autograph, Martin Behaim's segments of the globe (with the kind permission of Germanisches Museum, Nuremberg), and a map of Eastern Europe of the 17th century by Frederik de Witt, Amsterdam.

Thanks are expressed to Columbus Verlag Paul Oestergaard KG, Berlin und Beutelsbach bei Stuttgart, for permission to use their reproductions. (Ravenstein's segments of Behaim's globe from: "Der Globus im Wandel der Zeiten").

POLONICA PUBLISHED BY "ON THE MOUNTAIN"

Ezra Pound: MASKA I PIEŚŃ. Antologia poezji. Przetłóżył Jerzy Niemojowski.

"Masks and Cantos", a selection from the poems and Cantos of Pound, translated into Polish, with an introduction, by Jerzy Niemojowski.

Euripides: MEDEA. Przetłóżył Stanisław W. Jankowski

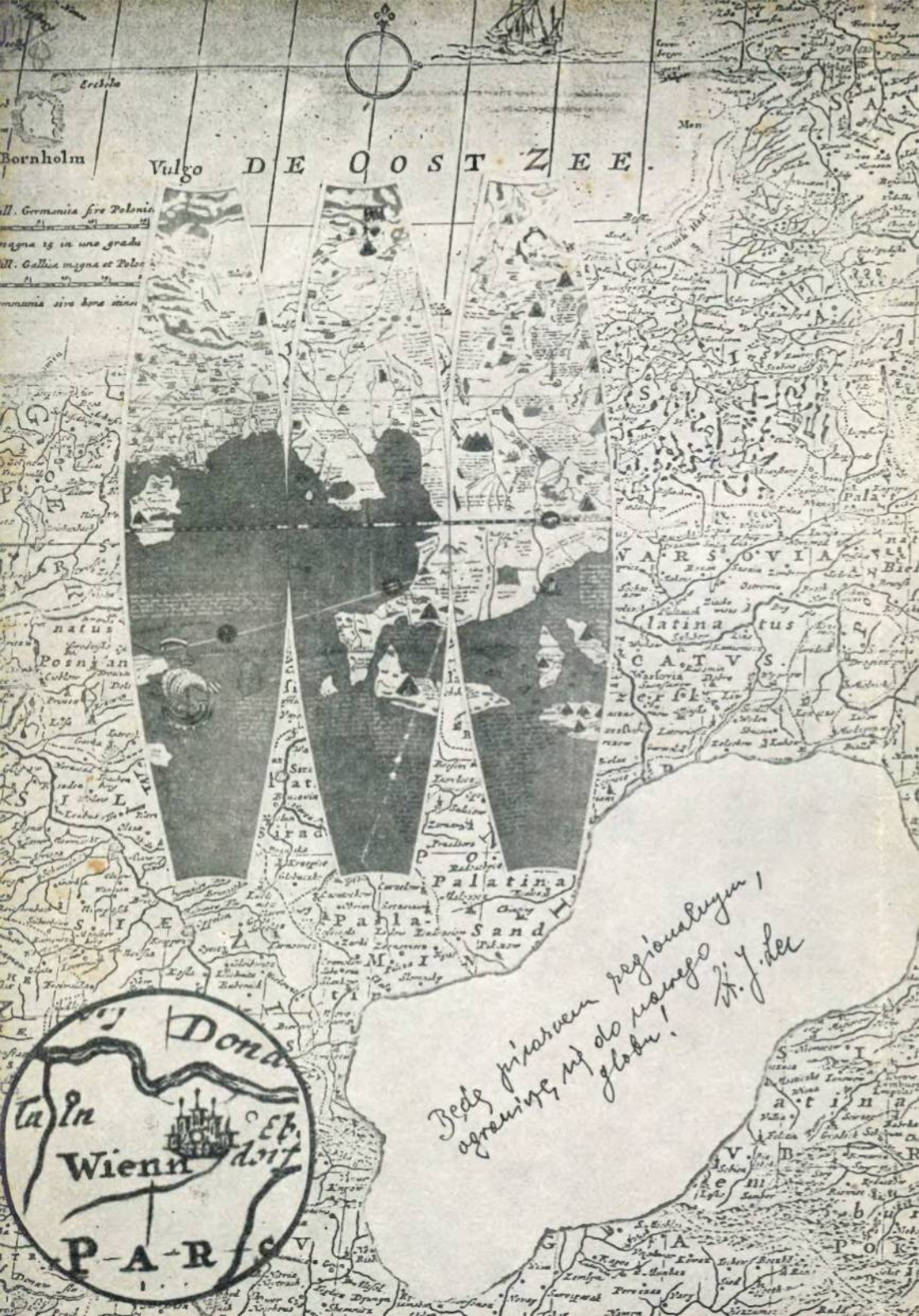
Euripides' "Medea" translated into Polish and with introduction by Stanisław V. Yankowski. (In preparation)

Тадеуш Зелінський: СИВІЦЦА. Переклад Марка Царинника. Передмова Станіслава В. Янковського (англійською, польською та українською мовами).

"The Sibyl", a study of the Hellenistic roots of Christianity by the distinguished Polish philosopher of culture Tadeusz Zielinski. Translated into Ukrainian from the English version by Mark Carynyk. Introduction by Stanisław V. Yankowski in English, Polish, and Ukrainian. (In preparation)

Jan Kochanowski: DISMISSAL OF THE CREEK ENVOYS — Ян Кохановський: ВІДПРАВА ГРЕЦЬКИХ ПОСЛІВ. Паралельний переклад англійською та українською мовами Марка Царинника.

"Odprawa posłów greckich", a play by the great 16th-century Polish poet in parallel English and Ukrainian translations made from the original by Mark Carynyk. (In preparation)

Vulgo DE OOST ZEE.

Bornholm
Germunia sive bore scania
Gallia magna et Polonia
Gallia magna et Polonia
Gallia magna et Polonia

Posnian
Syracusa

Bez piasne regionalizmu,
spravime aj do naseho globu!
H. J. Lee